

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Студентки 5 курсу, 3з групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Пискун
Еліна
Олександрівна

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

(підпис керівника)

Ільїна
Анастасія
Олександрівна

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Пискун Еліні Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти»

Затверджена наказом ректора від «14» грудня 2022 р. № 3416

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 01.02.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи: дослідження процесу реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти та визначення напрямів його удосконалення

Об'єкт дослідження: процес реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в Україні

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в Україні

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

1.1. Сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні

1.2. Нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

2.1. Інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти

2.2. Розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2023	10.01.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2023	20.01.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 27.01.2023	27.01.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.02.2023	01.02.2023
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-02. 06.2023	01-02. 06.2023
8	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2023	До 10.02.2023
9	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

Ільїна А.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент

Пискун Е.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему. Студентка проаналізувала сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні, в основі чого визначила необхідність надання освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами. Використовуючи сайт Міністерства освіти і науки України, студентка проаналізувала показники розвитку інклюзивного навчання в Україні за період з 2017 по 2022 роки, що надало загального уявлення про ситуацію з наданням освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами. Значною перевагою у роботі є використання студенткою нормативно-правової бази, що регулює сферу освіти, із здійсненням відповідного аналізу дієвості окремих її положень в рамках забезпечення розвитку інклюзивної освіти в Україні. Опрацьований аналітичний матеріал положень нормативно-правової бази з питань інклюзивної освіти також супроводжується досвідом окремих зарубіжних країн світу щодо налагодження співпраці між органами влади та педагогічним персоналом задля врегулювання проблем з наданням послуг у сфері інклюзивної освіти.

В процесі виконання аналітичної частини роботи студентка спиралася на праці різних науковців, нормативно-правові акти, а також інформацію, взяту з сайту Міністерства освіти і науки в Україні як досліджуваного органу влади. Це говорить про вміння студентки опановувати теоретичний матеріал та застосовувати його на практичному рівні. Проведення відповідного аналізу дозволило студентці сформулювати інтеграційні процеси у розвитку інклюзивної освіти, де було чітко охарактеризовано кожен інтеграційний процес, сприяючий поліпшенню розвитку інклюзивної освіти, а також план заходів за програмою кваліфікаційної підготовки педагогічного персоналу до роботи в цій сфері.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Проте у роботі є деякі моменти, на які слід звернути увагу. Зокрема, у параграфі 1.1 доречно було б більше приділити увагу факторам впливу на зрушення показників згідно із ситуацією розвитку інклюзивної освіти в Україні, використовуючи праці науковців та нормативно-правові акти, а не просто коментувати тенденції змін. Це надало б можливості одержати більш наглядну картину ситуації, пов'язаної зі станом розвитку інклюзивної освіти в Україні, а також стосовно ролі досліджуваного органу влади в цій ситуації. Крім того, у розділі 2 варто було б більше робити акценту на досвіді удосконалення процесу реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти, а не самого процесу розвитку інклюзивної освіти. Це надало б змогу дослідити питання необхідності запровадження певних змін у роботу органів

публічної влади, що регулюють сферу освіти в Україні, зокрема Міністерства освіти і науки України як відповідального органу виконавчої влади в цій сфері.

В цілому робота відповідає встановленим вимогам, написана на науковому рівні, є авторським самостійним дослідженням, повністю розкриває обрану студенткою тему та допускається до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____
(підпис, дата)

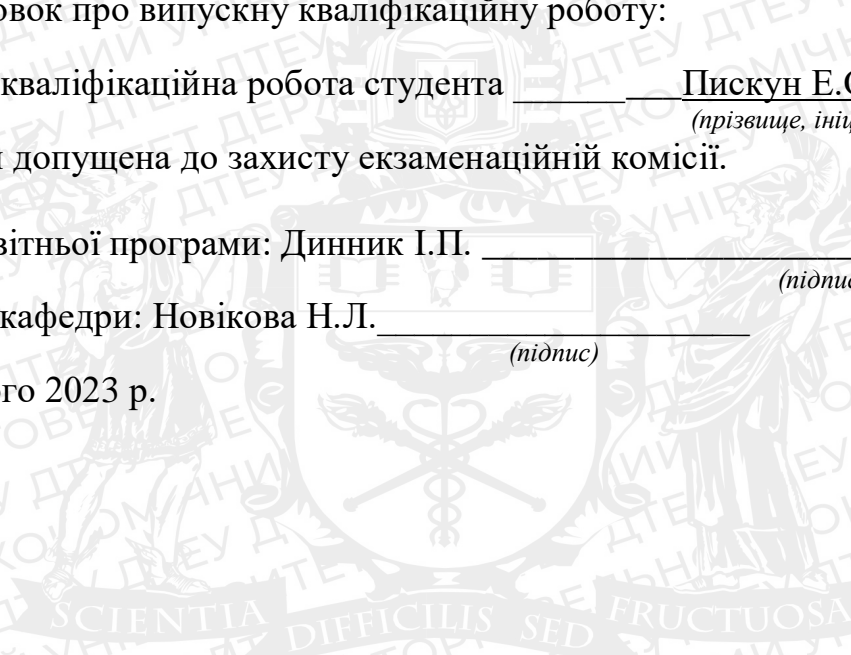
11. Висновок про випускню кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента _____ Пискун Е.О.
(прізвище, ініціали)
може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____
(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____
(підпис)

«01» лютого 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні.....	9
РОЗДІЛ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	16
2.1. Інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти	16
2.2. Розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти	23
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

SCIENTIA DIFFICILIS SED FRUCTUOSA

ВСТУП

Актуальність теми. Визначальним чинником сталого розвитку держави виступає гнучка державна політика, спрямована на формування освітнього інституту, здатного адекватно реагувати на виклики сучасності. Стратегічний орієнтир державної політики у галузі освіти полягає в підвищенні доступності якісної освіти, відповідної вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства та кожного громадянина. На досягнення зазначеної мети спрямоване розв'язання одного з пріоритетних завдань – модернізація інститутів освіти як інструментів соціального розвитку, в тому числі через створення освітнього середовища, що забезпечує доступність якісної освіти та успішну соціалізацію осіб з особливими освітніми потребами. Рішенням зазначеного завдання планується забезпечити досягнення такого цільового показника, як розширення можливостей навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у неспеціалізованих закладах.

Освіта дітей з особливими потребами є одним з основних завдань для країни. Це необхідна умова створення справді інклюзивного суспільства, де кожен зможе відчувати причетність та важливість своїх дій. В основу інклюзивної освіти покладено ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію учнів, що забезпечує рівне ставлення до всіх людей, але створює особливі умови для учнів з ООП.

Особливістю інклюзивної освіти є те, що її можна розглядати не лише з позиції системного підходу, а й на основі інституційного аналізу. Інституційний аналіз передбачає виявлення ролі та місця освіти в сукупній системі суспільних відносин, встановлює рівень адекватності виконуваних ним функцій потребам суспільства загалом, а також визначає характер взаємозв'язків між соціальним інститутом освіти та іншими соціальними інститутами, що забезпечує вивчення внутрішньої структури освіти на основі соціальних ролей та статусів, видів діяльності та функціонуючих у її межах формальних організацій.

Питання становлення та розвитку інклюзивної освіти розкрито в працях Д. Бішопа, Х. Вулі, М. Дарсі, Д. Камерон, Д. Кларка, Д. Фрайзена, Г. Хайки та ін. В

Україні простежується зростання дослідницького інтересу до феномена інклюзивної освіти, про що свідчить збільшення кількості праць, присвячених цьому питанню такими науковцями, як: М. Берегова, В. Ільченко, А. Колупаєва, Я. Полупанова, М. Порошенко, Л. Талдонова, З. Шевців та ін.

У працях згаданих авторів докладно відображено окремі аспекти розвитку інклюзивної освіти в міжнародному та українському контекстах. Однак цілісний аналіз процесу впровадження в Україні інклюзивної освітньої моделі залишається за межами дослідницького пошуку, що пояснюється необхідністю зосередження на проблемах розробки механізмів популяризації та впровадження інклюзивної освіти до шкільної практики. Саме цим питанням були присвячені роботи українських дослідників останнього десятиріччя, завдяки чому інклюзивна освітня модель набула стрімкого розвитку в порівнянні з іншими моделями задоволення освітніх потреб осіб з ООП.

Мета дослідження – дослідження процесу реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти та визначення напрямів його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Проаналізувати сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні.
2. Визначити нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні.
3. Дослідити інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти.
4. Розкрити особливості розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти.

Об'єкт дослідження – процес реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в Україні.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в Україні.

Методи дослідження – аналіз матеріалів з проблеми дослідження (аналіз статей, нормативно-правових документів, статистики розвитку інклюзивної освіти), систематизація (систематизовано результати попередніх досліджень з цієї проблеми), узагальнення (узагальнено особливості інтеграційних процесів та

розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти).

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність роботи полягає у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані як основа для визначення заходів щодо вдосконалення державної політики у сфері інклюзивної освіти.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел (36 найменувань). Основний зміст роботи представлено на 22 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

1.1. Сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні

Важливою рисою суспільного розвитку є гуманний, турботливий і милосердний підхід до дітей з ООП, які не можуть жити повноцінним життям. Хоча в Україні намагаються розв'язати проблему освіти таких дітей, ця проблема є завжди актуальною.

Поняття «інклюзія» у перекладі з англійської мови – «приєднання» чи «включення». Інклюзивна освіта передбачає процес забезпечення рівного доступу до здобуття освіти осіб з ООП з урахуванням їх індивідуальних потреб в умовах закладу загальної середньої освіти [3].

Інклюзивна освіта має на увазі етап становлення загальної освіти, в якому можливість набуття знань доступна всім, і особливо дітям з ООП. У зарубіжних країнах така освіта розвивається вже довгий час та є законодавчо закріпленою. Сутність інклюзивної освіти складає система поглядів, яка не допускає будь-якої дискримінації дітей, а також допомагає реалізувати в освітньому середовищі ті необхідні умови, яких потребують люди.

В Україні надають перевагу здійсненню інклюзивної освіти шляхом організації інклюзивних класів, включенням до них дітей з ООП. У таких класах створюються спеціальні умови для дітей з ООП. Навчання в них допомагає дітям адаптуватися, сприяє зниженню соціальних бар'єрів, вчити дітей співпрацювати й спілкуватися з іншими; допомагає позбутися почуття ізольованості [2, с. 76-77].

Разом із включенням дітей з ООП до закладів загальної середньої освіти їм надають спеціалізовану психологічну підтримку і корекційну допомогу, контролюють рівень соціалізації, розвиток дитини, успішність у навчанні та надають допомогу у розв'язанні проблем, пов'язаних з адаптацією.

У сучасному суспільстві побутує думка про те, що саме інклюзія є

ефективним і гуманним шляхом розвитку освіти, який здатний задовольнити потреби всіх категорій дітей, незважаючи на їх рівень психофізичного розвитку, та сприяє створенню інклюзивного суспільства, що сприймає цих дітей і визнає їх право на освіту, соціалізацію, особистісний розвиток, участь у суспільному житті.

Нині Міністерство освіти і науки України працює у напрямку створення і розширення системи освіти осіб з ООП в умовах інклюзивного навчання. З кожним роком зменшується кількість спеціальних закладів освіти. До пріоритетних напрямків розвитку інклюзивної освіти можна віднести:

- заходи щодо підвищення якості інклюзивного навчання;
- забезпечення якісної освіти дітей з ООП відповідно до їх можливостей, потреб та інтересів;
- розбудова комфортного й інклюзивного середовища;
- забезпечення якісних та доступних послуг інклюзивно-ресурсних центрів тощо [16, с. 130-131].

Упродовж останніх років в Україні значно збільшилася кількість дітей з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних класах чи групах закладів освіти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Статистичні дані розвитку інклюзивного навчання в Україні
з 2017 по 2022 рр.**

Показник	Навчальний рік (кількість)					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість учнів охоплених інклюзивним навчанням	5669	7179	11886	18 643	25078	32686
Кількість асистентів учителя	3732	4956	7924	12650	17521	22758
Кількість інклюзивних класів	5033	6183	8417	13 497	18681	23216
Кількість закладів загальної середньої освіти, в яких організовано інклюзивні класи	2620	3566	4180	5 331	6518	7136

Джерело: розроблено автором за даними [20]

За результатами, представленими у табл. 1.1, ми бачимо, що з 2017 по 2022 рр. в Україні стрімко зросли показники кількості учнів з ООП, які навчаються в інклюзивних класах. Ці показники зросли більше, ніж у 4,5 рази.

Кількість асистентів учителя збільшилася в 6 разів. У 4,6 разів зросла кількість інклюзивних класів. Кількість закладів загальної середньої освіти, в яких організовано інклюзивні класи, також збільшилася у 2,7 разів [20].

Такі позитивні зрушення відбулися за рахунок розширення попиту на створення інклюзивних класів і груп, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, змін у чинному законодавстві щодо інклюзивної освіти.

Крім закладів загальної середньої освіти, позитивні зрушення відбулися і в закладах дошкільної освіти. Упродовж 2020-2021 н. р. було створено 4369 спеціальних груп для дітей з ООП дошкільного віку, де 61668 дітей здобували дошкільну освіту. Також було створено інклюзивні групи у кількості 3796 груп, у яких виховувалися 6849 дошкільників [20].

Крім того, у 2020-2021 н. р. 4223 учнів з ООП здобували професійно-технічну освіту в 708 закладах професійної освіти.

За три роки було розбудовано мережу інклюзивно-ресурсних центрів з метою надання системного, кваліфікованого психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку та здобувачів середньої освіти. Станом на 1 січня 2021 року функціонували 633 інклюзивно-ресурсні центри, де було здійснено комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку 151427 дітей [20].

Заробітна плата, обладнання, комплекти сучасних методик для діагностики розвитку дітей в інклюзивно-ресурсних центрах забезпечується за рахунок держави.

В 2020 р. 170 фахівців інклюзивно-ресурсних центрів пройшли навчання щодо вивчення потреб дитини з ООП за сучасними світовими методиками, а 247 фахівців пройшли це навчання в 2021 р.

З жовтня 2020 р. по червень 2021 р. було проведено Всеукраїнський онлайн-курс підготовки тренерів з інклюзивної освіти. В результаті, вони здобули необхідні знання і можуть навчати на постійній основі різні групи учасників інклюзивного процесу. Це навчання було організовано Міністерством освіти і науки України спільно з Міжнародним благодійним фондом Великої Британії «Lumos».

Для забезпечення учнів з ООП підручниками в 2021 р. було виділено 52421,08 тис. грн з державного бюджету. Обсяги субвенції на підтримання дітей з ООП становили 209,46 млн грн у 2017 р., а в 2021 р. зросли у 2,4 рази.

Отже, здійснивши аналіз сучасного стану інклюзивної освіти, можемо дійти до висновку, що за останні 5 років відбулася позитивна тенденція в розвитку цієї сфери. Значно зросла кількість дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних класах і групах, також зросла кількість асистентів вчителя, чия допомога є дуже важливою, особливо в процесі адаптації таких дітей. Також збільшилися й розміри державних грошових вкладів у розвиток інклюзивної освіти. Міністерство освіти і науки України працює над вдосконаленням системи інклюзивної освіти, а наразі й безпосередньо над проєктом Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти до 2031 року. Тому можемо говорити про те, що розвиток інклюзивної освіти відбувається належним чином.

1.2. Нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні

Розвиток законодавства, що регулює правовий статус дітей з особливими освітніми потребами у сфері освіти, зокрема визначається культурними цінностями та соціальними аспектами. Конструювання правових підходів залежить від розуміння природи обмежень осіб з ООП, ролі різних соціальних інститутів та суспільства загалом у розв'язанні проблем цих осіб, культурних цінностей, економічної раціональності дій щодо цієї категорії осіб та інших обставин.

Сьогодні відбуваються докорінні зміни в розумінні та забезпеченні освіти для дітей з ООП як у різних країнах світу, так і в Україні. Інклюзивна освіта передбачає повагу до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності та забезпечення її подальшого повноцінного життя, здобуття освіти та соціалізації в суспільстві. Сучасне громадянське суспільство сприяє активному залученню усіх членів суспільства до різних видів діяльності, забезпечення необхідних гарантій безпеки, поваги прав і свобод кожної людини, а також рівноправності [26].

Теорія і практика становлення інклюзивної освіти в провідних західних країнах (Канада, США, Великобританія) мають більш ранню в порівнянні з Україною історію інклюзивного навчання дітей. У зазначених країнах реалізується ефективна організація інклюзивних стратегій навчання і відзначається потужна адміністративна практика інклюзивної освіти [24]. Ситуація, що склалася в Україні, вимагає невідкладного цілісного наукового розв'язання цієї проблеми, використання позитивного досвіду зарубіжних країн у розробці науково-методичного супроводу цього процесу відповідно до українських реалій, впровадження фундаментальних програм професійної підготовки педагогів для роботи в інклюзивному класі, підвищення готовності батьків до інклюзії та посилення просвітницької діяльності засобів масової інформації в галузі інклюзивної освіти.

У практиці зарубіжної освіти все більше впевненості у тому, що інклюзивне навчання – це лише одна з можливостей для дитини з порушеним розвитком і лише складова частина системи освіти, а не вся система. У багатьох країнах, наприклад, в США, Японії, Китаї в системі інклюзивного навчання сьогодні навчаються лише діти з легкими формами порушень у розвитку, які отримали обов'язкову ранню і дошкільну корекційно-педагогічну допомогу [31].

Основою розвитку інклюзивної освіти є гуманістична педагогіка, яка вважає головною метою розкриття гуманних творчих можливостей кожної дитини. Основною ідеєю тут виступають розвиток здатності дитини до самовдосконалення і самореалізації, підтримка прагнення до гідного життя, істини, добра, справедливості тощо. Необхідною і обов'язковою умовою ефективного навчання дітей з особливими освітніми потребами є організація системи соціально-психологічного супроводу [10, с. 61]. Саме наявність центрів та служб супроводу забезпечує якісне та повноцінне навчання даної категорії дітей. Щодо запозичення позитивних адміністративних практик у сфері інклюзивної освіти, показовим є досвід таких країн ЄС, як Франція, Італія, Бельгія, Польща. У цих країнах налагоджено співпрацю між органами місцевого самоврядування та урядом, що забезпечує якісне фінансування освіти. Також у

них простежується тісний зв'язок між інклюзивною та загальною освітою, що сприяє залученню більш кваліфікованого персоналу до навчального процесу й полегшує роботу педагогів. У розробці нормативно-правових актів у сфері інклюзивної освіти потрібно брати до уваги законодавство Франції [24].

Впровадження інклюзії передбачає реформування освіти, змін на рівні суспільства та держави, що супроводжуються нормативно-правовим регулюванням з питань освітньої інклюзії. До основних міжнародних організацій, які формують політику в галузі інклюзивної освіти, належать Організація Об'єднаних Націй (ООН) ЮНЕСКО, Організація Економічної Співпраці та Розвитку (ОЕСР). Здійснивши ратифікацію міжнародних правових документів, Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання якісної освіти. Базою для реалізації інклюзивної освіти на законодавчому рівні є низка міжнародних і державних нормативно-правових документів.

Дослідженням процесу становлення інклюзивної освіти в Україні на законодавчому рівні займалися М. Берегова [3], А. Колупаєва [10], С. Миронова [19], О. Таранченко [32], В. Шевченко [35] та ін. Особливу увагу питанням сучасного нормативно-правового регулювання інклюзії приділено в працях О. Антощак [2], Н. Кравчук [14], Я. Полупанова [25] та ін.

Нині інклюзивна освіта набуває все більшого й більшого поширення з різних причин. По-перше, це збільшення кількості дітей з психофізичними вадами, які потребують додаткової підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері та захисті своїх прав. По-друге, причиною поширення цього явища є тісний зв'язок законодавства України з міжнародними нормативно-правовими актами, які передбачають введення [25]. Без сумніву, усі діти мають право на освіту. За останні роки з'явилося багато національних і міжнародних документів, які регламентують принцип інклюзивної освіти, а також акцентують на важливості працювати в напрямку навчання всіх дітей, зокрема й з індивідуальними потребами. Це, до прикладу, положення: ст. 26 Загальної декларації прав людини, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Конвенції про права дитини, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [11].

З появою уточнювальної нормативно-правової регламентації процесу організації освіти дітей з ООП, формується правова основа для створення необхідних умов, що сприяють виявленню можливостей дітей, а також моніторингу створених спеціальних умов навчання й виховання дітей на основі комплексного психолого-педагогічного обстеження, відповідно до якого і будуть підготовлені рекомендації до організації й утримання процесів навчання, виховання, соціалізації й адаптації [32]. Тож тільки практичне впровадження прийнятих законів, конкретних технологій і нормативно-правових актів, що забезпечують умови для реальної й ефективної адаптації дітей з ООП у закладах освіти, дасть змогу сформувати єдиний освітній простір для всіх категорій дітей на території України.

Значущим документом, який вплинув на реалізацію державної політики в Україні щодо осіб з ООП, у тому числі у сфері інклюзивної освіти, має постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [30].

До законодавчої бази інклюзивної освіти в Україні віднесено значну кількість законів і підзаконних нормативно-правових актів, які відіграють значну роль у функціонуванні інклюзії (табл. 1.2). Зміст нормативно-правових документів у сфері освіти, аналіз яких щодо правового регулювання статусу осіб з ООП, у тому числі інклюзивної освіти, поданий нижче, відображає суть законодавства у контексті норм міжнародного права.

Таблиця 1.2

Нормативно-правова база України, що регулює інклюзивну освіту

№ з/п	Назва нормативно-правового акту	Характеристика	Дієвість
Закони			
1	Закон України «Про освіту» від 2017 № 2145-VIII [8]	Забезпечує право на освіту, конкретизує перелік прав у цьому напрямку	ст. 19, 20, 21
2	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 06 вересня 2018 року № 2541-VIII [4]	Інформує про сутність внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг	ст. 16, 42

Продовження табл. 1.2

№ з/п	Назва нормативно-правового акту	Характеристика	Дієвість
3	Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX [6]	Визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування й розвитку системи загальної середньої освіти	ст. 6, 7, 8, 9
4	Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Зауваження загального порядку № 4 (2016) від 02.09.2016 [11]	Захищає права дитини	ст. 5, 6, 7, 9, 10, 24
Постанови			
5	Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами [29]	Визначає порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з ООП	п. 3, 4, 6
6	Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр [28]	Визначає порядок утворення та припинення, основні засади діяльності, а також правовий статус інклюзивно-ресурсного центру	п. 2, 4, 30, 38
7	Про внесення змін до Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини і Положення про загальноосвітній навчальний заклад [27]	Визначає характер змін до Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини і Положення про загальноосвітній навчальний заклад	п. 4

Джерело розроблено автором за інформацією [4, 6, 8, 11, 27, 28, 29]

Важливим документом, що забезпечує можливість надання освітніх послуг дітям з ООП в умовах інклюзивного навчання, є Постанова Кабінету Міністрів України, яку прийняли в лютому 2017 р. Вона затверджує порядок та умови надання субвенції державної підтримки особам з ООП [29]. Найдієвішими її пунктами є пункти 3, 4 і 6, які визначають, яким категоріям дітей з ООП, що навчаються в інклюзивних класах та групах, субвенція спрямовується на надання державної підтримки, оплату яких випадків вона здійснює.

Євроінтеграційний процес України вимагає переглянути пріоритети національної політики у сфері освіти, особливо впровадження міжнародного підходу до освіти дітей з ООП, який базуватиметься на принципах рівних можливостей та доступу до якісної освіти. Виконання цих завдань залежить від ефективності діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. 12 липня 2017 року Кабінет Міністрів України створив нову службу супроводу дітей з ООП –

інклюзивно-ресурсний центр. Пункт 2 положення Постанови визначає, ким керується даний центр; у пункті 4 зазначено, на яку кількість дітей створюють такі центри; пункт 30 регламентує висновок про комплексну оцінку, а в пункті 38 визначено організацію системного кваліфікаційного супроводу [28].

Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей з ООП на 2017-2026 роки була затверджена 9 серпня 2017 року Кабінетом Міністрів України [23]. Також внесено зміни щодо порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, згідно з цими змінами на кожного учня з ООП має бути складена індивідуальна програма розвитку, де зазначаються конкретні цілі, завдання, стратегії і підходи до навчання.

Усі зміни в чинному законодавстві України, що стосуються інклюзивного навчання, закріплено в новому Законі України «Про освіту», прийнятому у вересні 2017 року [8]. Цей закон визначає основні поняття у сфері інклюзивного навчання та наголошує на рівних умовах доступу до освіти та обов'язку держави щодо створення умов для здобуття освіти особами з ООП з урахуванням їхніх можливостей, потреб, інтересів та здібностей. Статті 19, 20, 21 стосуються освіти осіб з ООП, інклюзивного навчання та спеціалізованої освіти.

У статті 20 Закону України «Про освіту» зазначено, що заклади освіти за потреби мають утворювати інклюзивні групи і класи для навчання осіб з ООП. Інклюзивно-ресурсні центри створюють за допомогою органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід і підтримку дітей з ООП [8].

Базовим документом, який регламентує створення інклюзивної освіти в Україні, є концепція «Нової української школи» щодо реформування освіти до 2029 року. Ця школа працює на засадах педагогіки партнерства, основними принципами якої є: розподіл лідерства; повага до кожної особистості; довірливі відносини; позитивне ставлення; діалог – взаємодія – взаємоповага; принцип соціального партнерства [13]. Головним принципом цієї стратегії є дитиноцентризм.

Типовий перелік спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних та спеціальних класах закладів освіти,

затверджено 23 квітня 2018 року [22]. 23 травня цього ж року Україна перейшла від Міжнародної класифікації хвороб до Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків, що дає змогу державі долучитися до європейських і міжнародних стандартів захисту прав людини.

Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП у закладі загальної середньої і дошкільної освіти затверджено 8 червня 2018 р. Міністерством освіти і науки України. Це положення визначає діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі [21].

З метою підвищення якості інклюзивного навчання Кабінетом Міністрів України 22 серпня 2018 р. затверджено «Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти», який визначає основні засади його діяльності та правовий статус, порядок утворення ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти [28]. Цей центр є структурним підрозділом закладу післядипломної педагогічної освіти, його утворення відбувається за рішенням керівника такого закладу. Ресурсний центр здійснює такі функції: навчальну, організаційно-методичну, науково-дослідну та діагностико-аналітичну за пріоритетними напрямками інклюзивного навчання. Діяльність центрів підтримки інклюзивної освіти сприяє підвищенню якості інклюзивного навчання через підвищення фахової компетентності педагогічних працівників, попередження дискримінації, формування толерантного ставлення до таких дітей.

Таким чином, інклюзивний супровід дітей з ООП забезпечується системою законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів з декларацією прав і свобод дітей з особливими освітніми потребами та механізмами забезпечення їх якісної освіти, які є досить результативними. Розглянуті нами правові норми, викладені у сфері загальної освіти, орієнтовані на реалізацію міжнародних принципів щодо забезпечення прав осіб з ООП, серед яких можна особливо визначити принципи недискримінації, рівності можливостей, доступності, поваги здібностей, що розвиваються та індивідуальності дітей. Нормативно-правові акти закріплюють рівні права дітей з обмеженими можливостями здоров'я на доступ до отримання якісної освіти, у тому числі інклюзивної освіти.

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

2.1. Інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти

Сьогодні ставлення до дітей з особливими освітніми потребами змінилося. Основне питання полягає в тому, щоб дитина з особливостями розвитку не тільки отримала багатий соціальний досвід, а й реалізувала повною мірою свої освітні потреби, щоб її навчання не знизило загальний рівень освіти інших дітей. Таким чином, питання з ідеологічної площини перемістилися в організаційні, науково-методичні та дослідницькі [5, 7, 12].

Головною метою інклюзивної освіти є забезпечення соціальної інтеграції дітей з ООП (з фізичними, психічними, інтелектуальними та іншими дефектами). Інклюзивна освіта – це насамперед соціальний проєкт, за допомогою якого реалізується одна з основних потреб людини – не бути ізольованою від суспільства. Реалізація цієї потреби здійснюється шляхом створення «безбар'єрного середовища» (подолання територіальних, соціальних, фізичних бар'єрів) [14].

На думку Л. Талдонової, діти з ООП у процесі спільного навчання з однолітками отримують більше зовнішніх стимулів до розвитку, ніж у випадку роздільного [31].

У межах соціальної моделі, коли дитина не сприймається як проблема, а основні труднощі полягають у непристосованості освітнього середовища, форм та методів навчання та розвитку дітей з ООП, бар'єри на шляху освіти та соціальної інтеграції можуть бути як частиною «архітектурного» оточення учня (наприклад, фізично недоступне середовище), так і виникати на базі культурно-світоглядних особливостей людей.

Інтеграція в суспільство людини з особливими освітніми потребами сьогодні означає процес та результат надання їй прав та реальних можливостей брати участь в усіх видах та формах соціального життя (включаючи освіту), нарівні і разом з

рештою членів суспільства в умовах, що компенсують їй відхилення в розвитку та обмеження можливостей [18]. Проблема соціальної та освітньої інтеграції осіб з ООП привертає увагу багатьох дослідників: А. Колупасової [10], С. Миронової [24], О. Тильчик [33], З. Шевців [34] та ін.

У системі освіти інтеграція означає можливість вибору для дітей з ООП: здобуття освіти в закладі спеціальної освіти чи в закладі загальної освіти (заклади дошкільної освіти, заклади загальної середньої освіти).

Для успішної реалізації ідей інтегрованого навчання та виховання необхідна наявність наступних умов.

На рівні суспільства:

- демократичний суспільний устрій із гарантованим дотриманням прав осіб;
- фінансова забезпеченість, створення адекватного асортименту спеціальних освітніх послуг та особливих умов життєдіяльності для дітей з ООП в умовах закладів загальної освіти;
- ненасильницький характер перебігу інтеграційних процесів, можливість вибору, альтернативи за наявності гарантій отримання освітніх та корекційних послуг, наданих системою загальної та спеціальної освіти;
- готовність суспільства в цілому, соціальних груп, окремих людей до інтеграційних процесів до співіснування та взаємодії з людьми з ООП [17, с. 143].

На рівні системи освіти:

- нормативно-правове та науково-методичне забезпечення процесу інтегрованого навчання та виховання;
- психологічна готовність усіх учасників;
- професійна компетентність та педагогічна готовність педагогів до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку;
- наявність у закладі освіти необхідного для дітей з ООП адаптивного освітнього середовища [19].

Для включення дітей з ООП до інклюзивних класів та груп необхідним є наявність пандусів, підйомників, субтитрів у телепередачах та кінофільмах, абетки Брайля, комп'ютерів для діагностики, корекції та розвитку особистості дитини з

особливими освітніми потребами. У разі відсутності чи нестачі тих чи інших матеріальних ресурсів освітнього середовища виникають відповідні «фізичні», «архітектурні» бар'єри в освіті та соціальній інтеграції дітей.

Проте система організації інклюзивної освіти, способи взаємодії учасників освітнього процесу передбачають розвиток не тільки інтелектуальних здібностей дітей, а й моральне виховання; досягнення комфортного самовідчуття вчителів та учнів; розвиток чуйності педагогів та здатність швидко реагувати, яку вони набувають у постійних спробах пошуку та застосування нових ідей і способів роботи; дає всім учням можливість повноцінного соціального життя, найактивнішої участі в колективі, забезпечуючи повну взаємодію та турботу один про одного [15].

В основі інклюзивної освіти лежить індивідуально-диференційований підхід у навчанні, який передбачає якісне диференціювання навчального матеріалу в залежності від рівня інтелектуального розвитку дитини та врахування кількісного співвідношення дітей, що належать до групи «норма» та дітей з ООП (не більше двох «важких» дітей на клас із 10-15 осіб) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика інтеграційних процесів у розвитку інклюзивної освіти [авторська розробка]

№ з/п	Інтеграційний процес	Вдосконалення процесу
1	Включення дітей з ООП до інклюзивних класів та груп	Створення інклюзивних класів та груп і необхідних умов для забезпечення отримання якісної освіти дітей з ООП
2	Організація спільної діяльності	Проведення тренінгів для батьків, семінарів, консультацій
3	Підготовка та навчання педагогів до специфіки роботи в інклюзивному середовищі	Проходження курсів підвищення кваліфікації
4	Психолого-педагогічна робота з дітьми, чий статус визначається терміном «норма»	Формування у дітей толерантного ставлення до дітей з ООП шляхом проведення бесід, тренінгів, виховних занять
5	Комплексний супровід інклюзивного освітнього процесу	Впровадження до навчального процесу асистента вчителя

Так, *навчання дітей з ООП в інклюзивних класах* відбувається в одному класі зі звичайними дітьми, а не у спеціально виділеній групі (класі). Але освітня та соціальна інтеграція мають здійснюватися в тому середовищі, яке на певному етапі розвитку дитини є для нього найбільш адекватним [9]. Тобто, потрапляючи до нової системи, до нового освітнього простору, у новий клас, дитина не повинна руйнувати його. А досвід, що набуває, знання мають відповідати актуальній ситуації розвитку дитини та зоні найближчого розвитку. Інклюзивний підхід передбачає особливу взаємодію особистості та соціуму з метою освіти, виховання та розвитку зрілої автономної особи, суб'єкта діяльності.

В Австрії створено центри спеціальної освіти, які відповідають за навчання дітей з ООП і координують освітній процес.

В інклюзивному освітньому середовищі виділяють процес *включення батьків учнів до спільної діяльності*, а також надання комплексної професійної психологічної допомоги батькам.

Своєчасна і водночас тривала професійна психологічна допомога необхідна не тільки дітям з ООП, але й їх батькам. Під психологічною допомогою різні автори найчастіше мають на увазі навчання батьків психологічним навичкам, які мають полегшити їм догляд за «важкою» дитиною: це пояснення, інформування батьків про те, що відбувається з їхньою дитиною, надання допомоги у встановленні емоційного контакту. Фахівці-психологи проводять роботу з адаптації членів сім'ї до дитини з ООП, вчать батьків застосовувати прийоми корекційної взаємодії з дитиною [26].

У разі проведення психологічної роботи з батьками «звичайних» дітей, які здобувають освіту в інклюзивному середовищі, швидше за все, робота може обмежитися інформаційною допомогою, просвітництвом про різні труднощі в розвитку дітей з медичним діагнозом, про користь від спільних занять різних дітей в одному класі, групі. Можливе проведення групової роботи, психологічного консультування з проблем зниження рівня особистісної та ситуативної тривожності у батьків; робота з переконань, цінностей, установок, стереотипів, що так само вимагає тривалого часу та професійної підготовки фахівців.

Діяльність батьків та педагогів на користь дитини може бути успішною тільки в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дозволить їм краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях і, таким чином, допомогти дорослим зрозуміти індивідуальні особливості дітей, особливості розвитку їх здібностей, формування ціннісних життєвих орієнтирів, подолання негативних вчинків та проявів у поведінці.

Педагогам важливо встановити *партнерські відносини із сім'єю* кожного учня, створити атмосферу взаємопідтримки та спільності інтересів. Д. Мітчелл, професор Університету Вайкато та науковий консультант з питань інклюзивної освіти, виділяє стратегію «залучення батьків» до освітнього процесу. Вона поділяється на п'ять рівнів за рівнем залучення батьків до спільної діяльності [24]:

1. Інформованість. На цьому базовому рівні школа інформує батьків про існуючі програми, а батьки, своєю чергою, запитують інформацію. Тут батьки виступають у ролі об'єкта, соціального замовника. Рівень включеності до навчально-виховного процесу мінімальний;

2. Участь у діяльності. На цьому рівні діяльність батьків зводиться до присутності на батьківських зборах, під час уроків, їх запрошують на позаурочні заходи.

3. Діалог та обмін думками. Тут батьків запрошують, щоб вони могли досліджувати цілі та потреби школи й класу;

4. Участь у прийнятті рішень. На цьому рівні батьків запитують про їх думку, коли необхідно прийняти рішення, яке вплине на їхню дитину. Гарний приклад такого рівня залучення – зустріч для розробки індивідуального навчального плану.

5. Достатня відповідальність для дій. Це найвищий рівень, при якому батьки займають позицію активного суб'єкта навчально-виховного процесу, приймають рішення спільно зі школою, залучені як до планування, так і до оцінки шкільної програми.

Незамінною є роль педагогів, вчителів в інклюзивному освітньому просторі. У ситуації переходу до нової форми побудови освіти загалом приділяють значну увагу процесу підготовки та навчання педагогів специфіці роботи в інклюзивному

середовищі. Можна виділити два основних напрямки у роботі з педагогічним колективом.

Перший напрямок – це моральний та культурний розвиток особистості педагогів. Інклюзивна освіта – це насамперед соціальний проєкт, в основі якого закладено прагнення до подолання стереотипів, дискримінаційних професійних установок, міжрасової нетерпимості, вироблення толерантності до культурних відмінностей і найголовніше – цінність самої особистості.

Особливості побудови взаємовідносин в інклюзивному просторі мають сприяти виникненню позитивної реакції на людське різноманіття, а проблеми у навчанні дитини мають сприйматися не як проблема, а як можливість збагачення процесу пізнання. Ідеальна модель інклюзивного освітнього середовища – здійснення процесу одночасного, гармонійного досягнення людиною вершин психофізіологічного, особистісного, професійного, соціального та духовного саморозвитку [31].

Другий напрямок – це безпосередньо *професійний розвиток педагогів*. Нова парадигма освіти передбачає розвиток потреби у постійному поповненні та оновленні знань, удосконаленні умінь та навичок, їх закріплення та перетворенні в компетенції. Застосування методів, технологій та форм роботи мають базуватися на підставі індивідуально-диференційованого навчання, що лежить в основі інклюзивної освіти. На жаль, в Україні система перепідготовки педагогів з питань реалізації та управління процесом інклюзивної почала розвиватися лише останнім часом. З розвитком практики інклюзивних класів та груп, для молодих фахівців, для фахівців, які працюють у сфері освіти, з'явилися курси підвищення кваліфікації.

Для професійного розвитку педагогів, вчителів, студентів психолого-педагогічних закладів освіти та розвитку професійної наукової спільноти загалом організовують науково-практичні конференції, круглі столи, присвячені аналізу концептуально-методологічних засад розробки моделей, програм та методів психологічної реабілітації осіб з ООП [32].

У Бельгії спеціальний педагог відіграє важливу роль у наданні освітніх

послуг. Він проводить індивідуальні заняття з дітьми з ООП та надає консультації учителям щодо роботи з такою дитиною [26].

Наступний процес інтеграції в інклюзивному освітньому середовищі, який забезпечують фахівці-психологи спільно з педагогами, – це *психолого-педагогічна робота з дітьми*, чий статус визначається терміном «норма» та які навчаються в одному класі з дітьми з ООП [33].

Атмосфера, відносини, які складаються в дитини з оточуючими її людьми, багато в чому визначають систему відносин зі світом на все життя. Психолого-педагогічна робота з дітьми може здійснюватися за такими напрямками:

- просвітництво, роз'яснювальна робота;
- організація спільної навчальної діяльності;
- проведення психологічних тренінгів;
- спільні заходи (організація свят, творчих акцій, чаювання; неформальне спілкування тощо).

У Фінляндії існує сім державних консультативно-освітніх центрів, які утворюють систему супроводу, підтримки та допомоги не лише для дітей з ООП, а й для шкільних педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Останній інтегративний процес в інклюзивному просторі – це *комплексний супровід інклюзивного освітнього процесу*, який здійснюється діяльністю «координатора» та «тьютора». Важлива відмінність у тому, що робота координатора здійснюється ніби «зовні», «зверху» всього процесу, а робота тьютора – «зсередини». Тьютор грає роль помічника для дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї. Це фахівець, який організує умови для успішної інтеграції особливої дитини в освітнє та соціальне середовище школи, закладу дошкільної освіти [34].

Якщо вчитель є насамперед транслятором знань, то тьютор є помічником для учня в ефективному засвоєнні цих знань. Тьютор займається розробкою індивідуальної програми розвитку учня, працює з його ресурсною картою, супроводжує дитину на індивідуальному освітньому шляху.

Координатор відіграє роль помічника для самої інклюзивної системи освіти.

Він виконує низку таких функцій: планування, організація, координація роботи педагогічного колективу школи щодо включення дітей з ООП до освітнього процесу, подача інформації про зміст та конкретні технології інклюзивної освіти. Координує взаємодію адміністрації, вчителів, фахівців психолого-педагогічного супроводу та батьків щодо створення умов для адаптації, навчання та соціалізації дітей з ООП. Аналізує та узагальнює результати діяльності педагогічного колективу в галузі розвитку інклюзивної практики, надає звіт адміністрації школи та багато іншого.

Отже, інтеграційні процеси є тенденцією до розвитку інклюзивної освіти, оскільки для забезпечення умов отримання якісної освіти дітей з ООП необхідно враховувати певні складові процесу інтеграції: включення дітей з ООП до інклюзивних класів та груп, організація спільної діяльності, підготовка та навчання педагогів до специфіки роботи в інклюзивному середовищі, психолого-педагогічна робота з дітьми, чий статус визначається терміном «норма», комплексний супровід інклюзивного освітнього процесу. Варто зазначити, що лише за останні кілька років інтеграційні процеси в розвитку інклюзивної освіти зазнали позитивних зрушень.

2.2. Розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти

Найважливішим етапом підготовки системи української освіти до реалізації процесу інклюзії є стадія психологічних змін та рівня професійних компетентностей її спеціалістів. На початковому етапі розвитку інклюзивної освіти гостро постала проблема професійної, психологічної та методичної підготовки всіх спеціалістів закладів загальної середньої освіти до роботи з дітьми з ООП. Нестача спеціальних компетенцій у професійній діяльності педагогів в інклюзивному освітньому середовищі, а також наявність психологічних бар'єрів та професійних стереотипів викладачів перешкоджає забезпеченню якісної освіти дітей цієї категорії та створенню комфортного середовища.

Закордонні дослідники говорять про «досвід трансформації», що переживається педагогами, інклюзивними вчителями. Поступова професійна трансформація, до якої залучаються вчителі, пов'язана із освоєнням нових професійних навичок, зміною своїх установок щодо учнів, які відрізняються від своїх однолітків. Практика показує, що негативне ставлення до інклюзії змінюється, коли вчитель навчається сам, починає працювати з такими дітьми, набуває власного педагогічного досвіду, бачить перші успіхи дитини та прийняття її в середовищі однолітків [34].

Професійна неготовність персоналу є основною проблемою розвитку інклюзії в освіті сьогодні та потребує розвитку певної системи, орієнтованої на вивчення та поширення успішного досвіду. Розв'язання цієї проблеми полягає у підготовці нового вчителя, який володіє необхідними компетенціями в галузі педагогіки та психології.

Ці факти свідчать про особливу значущість професійної підготовки кваліфікованого педагогічного персоналу для роботи в умовах інклюзії. Отже, назріла необхідність змін у програмах підготовки вчителів, оскільки якість інклюзивної освіти забезпечується тільки підготовленим до цього процесу педагогом. Ця позиція підтримується багатьма українськими та закордонними дослідниками й практичними працівниками.

У Фінляндії для реалізації інклюзивних практик навчання готують відповідний педагогічний персонал університетського рівня. Наприклад, спеціальний курс «Навчання викладачів» розроблений у Лапландському університеті. Навчатися за цією програмою може будь-який фахівець, який хоче змінити профіль своєї діяльності та стати вчителем. Принцип інклюзивного навчання, інтерпретуючий та дослідницький принципи розглядаються як основні під час підготовки педагогів.

Говорячи про підготовку педагогічного персоналу у Швеції, слід зазначити, що основи інклюзивного мислення формуються у майбутніх педагогів щодо всіх навчальних дисциплін. В університетах є обов'язкові курси зі спеціальної освіти, які включені до всіх освітніх програм підготовки вчителів [26].

У норвезьких університетах здійснюється підготовка педагогів до реалізації інклюзивної освіти. Майбутні вчителі обов'язково освоюють курс спеціальної педагогіки, де є розділ, присвячений інклюзивному навчанню. Студенти переймають досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах ЄС, оскільки в період навчання педагогічна практика проводиться не лише у різних освітніх закладах, а й у різних країнах ЄС [34].

У сучасній освіті України склалися різні моделі підготовки вчителя для роботи в інклюзивній школі: проходження педагогами одного чи кількох навчальних курсів, практикумів у спеціальних школах з метою надання можливості вчителям познайомитися з учнями з ООП. Проведення таких стажувань дозволяє вчителям на початок навчання розглядати всіх дітей як здатних до навчання [35].

У закладах вищої освіти з метою формування професійного ставлення майбутніх вчителів до включення дітей з ООП до освітнього процесу використовуються: волонтерська діяльність; участь у програмах громадських організацій та інших заходах, які передбачають взаємодію з людьми з порушеннями психофізичного розвитку, спочатку без навчання та виховання.

Термін «готовність педагога до інклюзивної освіти» розуміється однозначно. Дослідники сходяться на думці, що це поняття містить особистісну і діяльнісну складові [1]. Професійно-особистісна готовність педагога інклюзивної освіти полягає в оволодінні ним системою професійних цінностей (визнання цінності особистості людини з ООП незалежно від тяжкості її порушення, орієнтованість на здобуття не тільки освітніх результатів, але й освоєння умінь і навичок, необхідних для незалежного життя, творчий характер педагогічної діяльності та ін., а також у сформованості в нього значних професійно-особистісних якостей, таких як милосердя, емпатія, толерантність, високий рівень суб'єктного контролю).

Діяльнісний компонент містить основні види педагогічної діяльності, які мають свою специфіку, коли мова йдеться про дітей з особливими освітніми потребами.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах

інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» рекомендує закладам післядипломної педагогічної освіти використовувати цю програму з метою підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Проходження програмного курсу передбачає вдосконалення загальних знань, умінь і навичок та набуття фахових компетентностей.

Зміст програми розкривається у 3 блоках: теоретичний, практичний, самостійна робота. Основними формами проведення є лекція, практичне заняття, самостійна робота. Тривалість програми – 60 годин.

Студія онлайн-освіти EdEra забезпечує доступне проходження онлайн-курсів підвищення кваліфікації. На освітній платформі вони пропонують проходження безлічі різноманітних освітніх курсів, по завершенню яких видають сертифікат [36]. З деякими курсами підготовки педагогічного працівника до роботи в інклюзивному класі ми можемо ознайомитися в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Програма кваліфікаційної підготовки до персоналу до роботи у сфері інклюзивної освіти

№ з/п	Назва заходів (курси)	Порядок проходження
1	Школа для всіх	9 модулів, містить відеоуроки, тести, підсумковий іспит
2	Робота вчителів початкових класів з дітьми із особливими освітніми потребами	6 модулів, 30 лекцій
3	Участь батьків у організації інклюзивного навчання	1 модуль, що складається із 6 лекцій
4	Навчаємося з радістю	4 модулі, містять проміжні тести, підсумковий іспит
5	Ефективна взаємодія вчителя та учнів з ООП	2 модулі, поточні та фінальний тест
6	Сучасні технології інклюзивного навчання	3 модулі, поточні та фінальний тест
7	Організація діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти	4 модулі, поточні та фінальний тест

Джерело: розроблено автором за інформацією [36]

Кожна перерахована програма передбачає проходження кількох модулів, у процесі проходження яких педагог здобуває не лише теоретичні знання, а й практичні уміння. Педагог може повернутися до кожного навчального модуля, щоб

закріпити матеріал. Також має можливість зберегти й використовувати його.

Проходження кожного модуля завжди передбачає фінальне тестування, а за умови проходження усіх модулів доступним стає фінальний тест, після проходження якого йде отримання сертифікату про проходження курсу.

Деякі курси безкоштовні, а за деякі необхідно заплатити. Педагог має можливість самостійно обирати корисний для себе курс. І може проходити його у будь-який зручний час.

Курс «Школа для всіх» допоможе навчитися створювати та підтримувати інклюзивне освітнє середовище, ознайомить із цікавими методами й прийомами, які допоможуть успішно побудувати навчальний процес, враховуючи потреби дітей «норми» та дітей з ООП. Навчить планувати освітній процес в умовах інклюзивного навчання для досягнення позитивних результатів.

Курс «Робота вчителів початкових класів з дітьми із особливими освітніми потребами» дасть змогу краще зрозуміти процес навчання, дасть відповіді на складні питання щодо особливостей роботи з дітьми з ООП, а також забезпечить корисними матеріалами.

Проходження курсу «Участь батьків у організації інклюзивного навчання» допоможе краще зрозуміти батьків і знайти вдалі методи плідної спільної співпраці.

Курс «Навчаємося з радістю» буде корисним для тих, хто працює з дітьми із синдромом Дауна і з дітьми з інтелектуальними порушеннями.

Курс «Ефективна взаємодія вчителя та учнів з ООП» розширить уявлення про особливості психофізичної діяльності учнів з ООП.

Курс «Сучасні технології інклюзивного навчання» навчить працювати з різними технологіями, які застосовують в інклюзивному навчанні, використовувати їх у позакласній діяльності та на різних етапах уроку.

Отже, проаналізувавши програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти, ми дійшли висновку, що студія онлайн-освіти EdEra дає можливість проходити різні курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Виходячи з проведеного нами дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Проаналізовано сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні. У результаті аналізу ми визначили, що із 2017 по 2022 рр. відбулися значні позитивні зрушення щодо реалізації Концепції інклюзивної освіти. За цей період в Україні стрімко зросли показники кількості учнів з ООП, які навчаються в інклюзивних класах. До 2022 року ці показники зросли більше, ніж у 4,5 рази. Кількість асистентів учителя збільшилася в 6 разів. У 4,6 разів зросла кількість інклюзивних класів. Кількість закладів загальної середньої освіти, в яких організовано інклюзивні класи, також збільшилася у 2,7 разів.

2. Визначено нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні. Реалізація завдань інклюзивної освіти передбачає комплексне розв'язання питань, пов'язаних насамперед з нормативно-правовим забезпеченням. До основних нормативно-правових актів, що складають основу, базу нормативно-правового регулювання державної політики у сфері інклюзивної освіти належать: Конституція України; Закони України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту» тощо. Базовим документом, який регламентує створення інклюзивної освіти в Україні, є концепція «Нової української школи» щодо реформування освіти. З метою підвищення якості інклюзивного навчання Кабінетом Міністрів України затверджено «Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти», який визначає основні засади його діяльності та правовий статус, порядок утворення ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти.

3. Досліджено інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти. Для повноцінної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами необхідно максимально повно використати потенціал інклюзивного освітнього простору з метою створення оптимальних умов для таких дітей, їх адаптації та інтеграції до соціуму. Для цього необхідно вдосконалити регіональну модель

комплексного супроводу інклюзивної освіти дітей із ООП. У процесі дослідження ми визначили, що основними складовими інтеграційного процесу інклюзивної освіти є включення дітей з ООП до інклюзивних класів та груп, організація спільної діяльності, підготовка та навчання педагогів до специфіки роботи в інклюзивному середовищі; психолого-педагогічна робота з дітьми, чий статус визначається терміном «норма»; комплексний супровід інклюзивного освітнього процесу. Але поряд із цим необхідно постійно вдосконалювати ці складові: треба створити всі необхідні умови в закладі освіти для ефективної інтеграції; здійснити кваліфікаційну підготовку педагогічних працівників; сформувати толерантне ставлення до дітей з ООП тощо.

4. Розкрито особливості розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти. Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дітьми з ООП є досить важливим етапом у розвитку інклюзивного навчання, оскільки саме від вчителя залежить успішність і якість засвоєння знань дітей, створення комфортної обстановки. Сьогодні існує безліч різних курсів, семінарів, тренінгів з метою розвитку компетентнісного професіонала, здатного працювати в умовах інклюзії. У процесі дослідження ми визначили, що останнім часом популярністю користується студія онлайн-освіти EdEra. На цьому ресурсі є багато різних курсів, присвячених інклюзивній освіті та взаємодії з дітьми з ООП. Проходження курсу передбачає засвоєння теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань з кожного модуля, а також проходження поточного й підсумкового тестового контролю. За результатами проходження курсу педагог отримує сертифікат.

Отже, на основі вищевикладеного матеріалу можна говорити про те, що мета досягнута, завдання виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаркова Н. Підготовка майбутніх вихователів та вчителів початкових класів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. 2019. *Social Work and Education*. Vol. 6. № 1. P. 70-79. URL: <http://journals.uran.ua/swe/article/view/172640> (дата звернення: 21.01.2023).
2. Антощак О. Інклюзивна освіта: шляхи від теорії до практики. *Директор школи*. 2016. № 9-10. С. 72–78.
3. Берегова М. І. Дидактично-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи у умовах інклюзивного простору : дис. ...канд. пед. наук : [спец.] 13.00.03 «Корекційна педагогіка» ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 235 с. URL: https://old.npu.edu.ua/images/file/vidi1_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Berehova.pdf (дата звернення: 05.01.2023).
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 06.09.2018 № 2541-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19#Text> (дата звернення: 16.01.2023).
5. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 16.01.2023).
7. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
8. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.01.2023).
9. Ільченко В., Гуз К., Олійник І. Інтеграція змісту освіти як виклик часу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2019. Вип. 24. С. 85–89. URL:

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14247/1/ILCHENKO.pdf> (дата звернення: 21.01.2023).

10. Колупасва А. А. Сучасна інклюзивна парадигма в освіті дітей з особливими потребами. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 1. С. 57–63.

11. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 02.09.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 16.01.2023).

12. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2023).

13. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.01.2023).

14. Кравчук Н., Карпенко І. Інклюзивна освіта в дії. *Директор школи*. 2013. № 18. С. 29–45.

15. Лис О. Г. Інклюзія як державна стратегія освітнього процесу на рівні дошкільної освіти. *Правові новели*. 2021. № 13. С. 205–210. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/13_2021/32.pdf (дата звернення: 21.01.2023).

16. Лис О. Г. Організаційні гарантії реалізації прав осіб з особливими освітніми потребами: адміністративно-правові засади. *KELM*. 2021. № 3 (39). Vol. 2. Р. 128–133.

17. Лис О. Г. Реалізація стратегії розвитку інклюзивної освіти в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 141–145.

18. Мартинчук О. В. Розвиток освітньої інтеграції дітей з психофізичними порушеннями. 2013. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/18173158.pdf> (дата звернення: 21.01.2023).

19. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навч.-метод. посібн. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3787/NUSH->

osoblyvosti-orhanizatsiyi-osvitnoho-protsesu-uchniv-pochatkovoyi-shkoly-v-inklyuzyvnykh-klasakh-Myronova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 21.01.2023).

20. Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 08.01.2023).

21. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» № 609 від 08.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (дата звернення: 15.01.2023).

22. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими потребами, які навчаються в закладах освіти» № 414 від 23.04.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> (дата звернення: 17.01.2023).

23. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей з ООП на 2017-2026 рр. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/nacionalna-strategiya-reformuvannya-sistemi-internativ> (дата звернення: 17.01.2023).

24. Педагогіка інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. С. П. Миронова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedagogika-inklyuzivnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 12.01.2023).

25. Полупанова Я. М. Нормативно-правове забезпечення системи інклюзивної освіти в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 118–122. URL:

http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_1/25.pdf (дата звернення: 14.01.2023).

26. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навч. посібн. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/in_kluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf (дата звернення: 09.01.2023).

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини і Положення про загальноосвітній навчальний заклад» від 9 серпня 2017 р. № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2023).

28. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2023).

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» від 14 лютого 2017 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.01.2023).

30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 442 від 10 вересня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2023).

31. Талдонова Л. О. Соціально-психологічні особливості адаптації молодших школярів з обмеженими можливостями до навчання : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Сєверодонецьк, 2020. 246 с.

32. Таранченко О. Інклюзивна освіта. *Освіта дітей з особливими потребами. Позашкілля*. 2008. № 3. С. 18–20.

33. Тильчик О. В., Тильчик В. В., Довга М. О. Правові засади розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах євроінтеграції. *Juris Europensis Scientia*.

2020. Вип. 3. С. 125-130. URL: http://www.jes.nuoua.od.ua/archive/3_2020/3_2020.pdf (дата звернення: 17.01.2023).

34. Шевців З. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 384 с. URL: [Profesiina_pidhotovka_maibutnikh_uchyteliv_pochatkovoi_shkoly_do_roboty_v_in_kliuzyvnomu_seredovyschi](#) (дата звернення: 17.01.2023).

35. Шевченко В. Підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Humanitarium*. 2018. Том 42. Вип. 2. С. 162–170. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/716317/1/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0%2043_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%8F%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2\(1\)-162-170\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/716317/1/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0%2043_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%8F%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2(1)-162-170(1).pdf) (дата звернення: 21.01.2023).

36. EdEra. Онлайн-курси. URL: <https://www.ed-era.com/courses/> (дата звернення: 22.01.2023).

АНОТАЦІЯ

Пискун Е.О. Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі проаналізовано сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні, визначено нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні; досліджено інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти; розкрито особливості розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, інтеграція, особи з особливими освітніми потребами.

SUMMARY

Pyskun E. The implementation of state policy in the field of inclusive education. Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the final qualifying work the current state of development of inclusive education in Ukraine was analyzed, the regulatory and legal regulation in the field of inclusive education in Ukraine was determined; integration processes as trends in the development of inclusive education were studied; the peculiarities of the development of the program for the training of teaching staff for the implementation of inclusive education were disclosed.

Key words: inclusion, inclusive education, integration, persons with special educational needs.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу
Пискун Еліни Олександрівни на тему:

«Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти»,
виконаної на здобуття ОС «Бакалавр»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
у Державному торговельно-економічному університеті

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота є досить актуальною в умовах сьогодення, оскільки присвячена питанням реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти на прикладі Міністерства освіти і науки України, яке є прикладом успішної реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в Україні.

У процесі виконання роботи автором використовувалися теоретичні методи дослідження на основі використання сучасних наукових праць щодо впровадження інклюзивної освіти та основних нормативно-правових актів, метод аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації, які дали змогу отримати повне уявлення про досліджуваний об'єкт.

Метою дослідження є аналіз і обґрунтування особливостей реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

У першому розділі висвітлено сучасний стан розвитку інклюзивної освіти та проаналізовано нормативно-правове регулювання у сфері інклюзивної освіти в Україні.

У другому розділі визначено інтеграційні процеси як тенденції розвитку інклюзивної освіти та розкрито особливості розроблення програми підготовки педагогічного персоналу для реалізації інклюзивної освіти.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані як основа для визначення заходів щодо вдосконалення державної політики у сфері інклюзивної освіти.

Випускна кваліфікаційна робота відповідає вимогам, виконана у повному обсязі і заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Пискун Еліна Олександрівна на отримання кваліфікації бакалавра згідно з обраною спеціальністю.

Рецензент

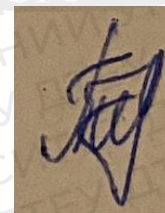
О. Мартиненко

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Пискун Еліна Олександрівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«31» січня 2023 року

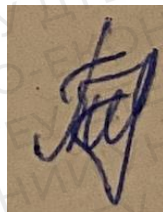
_____ (підпис)

Згода

Я, Пискун Еліна Олександрівна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти” несучи повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«31» січня 2023 року

Підпис

(Пискун Е.О.)

Прізвище, ініціали